

визначеною саме за допомогою нормативної оцінки та законодавчого закріплення.

Специфічна роль інституту причетності до злочину полягає у тому, що в його нормах мають розкриватися загальні об'єктивні та суб'єктивні ознаки, властиві випадкам вчинення умисного або необережного діяння, без ознак співучасті, яке не обумовлювало б та не сприяло б вчиненню основного (попереднього) злочину; визначалося б коло осіб, відповідальних за таку злочинну поведінку; встановлювалися б правові підстави кримінальної відповідальності за вчинення причетного до злочину діяння тощо.

Таким чином, здійснюється кристалізація системи світоглядних, теоретичних, методологічних, ціннісних уявлень, прийнятих науковим співтовариством як модель постановки та вирішення наукових проблем причетності до злочину. Саме в аспекті такого моделювання правових норм щодо причетності до злочину та імплементація останніх до Загальної частини Кримінального кодексу епістемологічно відповідає об'єктивній дійсності та особливостям реалізації причетного до злочину діяння, а значить, ґрунтується на засадах комплексної охорони суспільних відносин та запобігання злочинам.

Відтак, кримінально-правовий інститут причетності до злочину має визначатися як сукупність правових норм, закріплених у рамках окремого розділу Загальної частини Кримінального кодексу, спрямованих на урегулювання суспільних відносин, що виникають із приводу умисних або необережних протиправних діянь без ознак співучасті, які пов'язані з основним (попереднім) злочином, але не сприяли та не обумовлювали його вчинення.

Ключові слова: причетність до злочину, види причетності, неповідомлення про злочин, кримінальна відповідальність.

Ключевые слова: прикосновенность к преступлению, виды прикосновенности к преступлению, несообщение о преступлении, уголовная ответственность.

Key words: implications for crime, types of implications for crime, failure to report a crime, criminal liability.

БАЛОБАНОВА ДАР'Я ОЛЕКСАНДРІВНА

Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри кримінального права, кандидат юридичних наук, доцент

ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ ПОЛОЖЕНЬ СТАМБУЛЬСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ В ЧАСТИНІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА НЕВИКОНАННЯ ОБМЕЖУВАЛЬНИХ ЗАХОДІВ

За останні три десятиліття насильство щодо жінок, включаючи домашнє насильство, привертає підвищену увагу з боку міжнародної спільноти, що знаходить своє відображення у міжнародному праві.

Протягом цього періоду було здійснено кілька вирішальних кроків, серед яких: ухвалення Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок в 1979 р., а також загальних рекомендацій та висновків, затверджених Комітетом з ліквідації дискримінації щодо жінок; Декларації ООН про викорінення насильства щодо жінок в 1993 р.; Міжамериканської конвенції про запобігання, покарання і викорінення насильства щодо жінок в 1994 р.; Пекінської декларації в 1995 р.; Протоколу про права жінок в Африці до Африканської хартії прав людини і народів в 2003 р.; і це лише деякі з них. Таким чином, існує потужна міжнародно-правова база в галузі боротьби з насильством щодо жінок. Рада Європи також ухвалила низку рішень і дій, спрямованих на вирішення проблеми насильства щодо жінок, в першу чергу, План дій від 1995 р., Рекомендацію Rec (2002) Комітету міністрів державам-членам Ради Європи про захист жінок від насильства від 2002 р. і, нарешті, Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, також відому як Стамбульська конвенція. Фактично, Стамбульська конвенція є найбільш повним і далекосяжним документом у цій галузі, оскільки у ній поєднано кращі світові стандарти та практики. Вона також відтворює сучасний погляд на права людини, який передбачає розуміння того, що боротьба з насильством стосовно жінок є обов'язком держави. Стамбульська конвенція набула чинності 1 серпня 2014 р. після її ратифікації 10 державами.

Україна підписала Стамбульську конвенцію 07.11.2011 р., проте у формулюванні, що виключає можливість ратифікації. Незважаючи на це, до Верховної Ради України 12.07.2016 р. був внесений законопроект, який мав на меті імплементацію положень Стамбульської конвенції у національне законодавство, що давало можливість привести кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство України в галузі боротьби з насильством стосовно жінок та домашнім насильством у відповідність до вимог міжнародних актів.

Відповідний Закон України № 2227-VIII «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» був прийнятий 06.12.2017 р. та набрав чинності з 11.01.2019 р. Цим законом були криміналізовані такі порушення, визначені Конвенцією, як психологічне насильство (ст. 33), переслідування (сталкінг) (ст. 34), фізичне насильство (ст. 35) – домашнє насильство (ст. 126¹ КК); сексуальне насильство, включаючи зґвалтування, що недвозначно покриває всі сексуальні активності з особою без її згоди (non-consensual sex) (ст. 36) – зґвалтування (ст. 152 КК) та сексуальне насильство (ст. 153 КК); примусовий шлюб (ст. 37) – примушування до шлюбу (ст. 151² КК); примусовий аборт та примусова стерилізація (ст. 39) – незаконне проведення абортів або стерилізації (ст. 134 КК).

Окрім цих та інших змін до КК України був включений Розділ XIII¹ Загальної частини «Обмежувальні заходи», який містить одну статтю 91¹

«Обмежувальні заходи, що застосовуються до осіб, які вчинили домашнє насильство» та введено ст. 390¹ «Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників». На аналізі цього правопорушення та його місці серед інших норм Розділу XVIII «Злочини проти правосуддя» слід зупинитися детальніше.

Місце аналізованої норми було визначено законодавцем виходячи з об'єкту посягання. Оскільки відповідні обмежувальні заходи встановлюються судом, родовим об'єктом злочину є відносини, пов'язані з нормальною діяльністю суддів та інших органів та осіб, що спрямована на здійснення цілей та задач правосуддя. Безпосереднім об'єктом є суспільні відносини, пов'язані з окремими аспектами здійснення правосуддя, а саме належним виконанням судових рішень.

Норма про кримінальну відповідальність за невиконання обмежувальних заходів розташована після ст. 390 «Ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі». Таке розташування видається не зовсім правильним, хоча це загальне зауваження та в цілому стосується порядку розміщення статей в цьому розділі. Якщо слідувати ідеї про порядок норм, то краще було б розмістити аналізовану та тотожні до неї статті в наступному порядку:

1) ст. 388¹ «Умисне невиконання угоди про примирення або про визнання винуватості»;

2) ст. 388² «Злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт»;

3) ст. 388³ «Невиконання обмежувальних заходів, обмежувальних приписів або непроходження програми для кривдників»;

4) ст. 389 «Ухилення від покарання, не пов'язаного з позбавленням волі»;

5) ст. 390 «Ухилення від відбування покарання у виді обмеження волі та у виді позбавлення волі».

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ст. 390¹, полягає у невиконанні обмежувальних заходів або невиконанні обмежувальних приписів, або ухиленні від проходження програми для кривдників.

Один або декілька обмежувальних заходів, передбачених ст. 91¹ КК, можуть бути застосовані судом в інтересах потерпілого від злочину, пов'язаного з домашнім насильством, одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням від кримінальної відповідальності чи покарання, до особи, яка вчинила домашнє насильство. В межах цих заходів на засудженого можуть бути покладені такі обов'язки: 1) заборона перебувати в місці спільного проживання з особою, яка постраждала від домашнього насильства; 2) обмеження спілкування з дитиною у разі, якщо домашнє насильство вчинено стосовно дитини або у її присутності; 3) заборона наблизитися на визначену відстань до місця, де особа, яка постраждала від домашнього насильства, може постійно чи тимчасово проживати, тимчасово чи систематично перебувати у зв'язку з роботою, навчанням, лікуванням чи з інших причин; 4) заборона листування, телефонних переговорів з особою, яка постраждала від домашнього насильства, інших контактів через засоби зв'язку чи електронних комунікацій особисто

або через третіх осіб; 5) направлення для проходження програми для кривдників або пробачної програми.

Обмежувальний припис визначається Законом України № 2229-VIII від 07.12.2017 р. «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та полягає у встановленому в судовому порядку заході тимчасового обмеження прав чи покладення обов'язків на особу, яка вчинила домашнє насильство, спрямованому на забезпечення безпеки постраждалої особи (п. 7 ст. 1 Закону). Обмежувальним приписом визначаються один чи декілька таких заходів тимчасового обмеження прав кривдника або покладення на нього обов'язків: 1) заборона перебувати в місці спільного проживання (перебування) з постраждалою особою; 2) усунення перешкод у користуванні майном, що є об'єктом права спільної сумісної власності або особистою приватною власністю постраждалої особи; 3) обмеження спілкування з постраждалою дитиною; 4) заборона наближатися на визначену відстань до місця проживання (перебування), навчання, роботи, інших місць частого відвідування постраждалою особою; 5) заборона особисто і через третіх осіб розшукувати постраждалу особу, якщо вона за власним бажанням перебуває у місці, невідомому кривднику, переслідувати її та в будь-який спосіб спілкуватися з нею; 6) заборона вести листування, телефонні переговори з постраждалою особою або контактувати з нею через інші засоби зв'язку особисто і через третіх осіб (ч. 2 ст. 26 Закону).

Програма для кривдника – це комплекс заходів, що формується на основі результатів оцінки ризиків та спрямований на зміну насильницької поведінки кривдника, формування у нього нової неагресивної психологічної моделі поведінки у приватних стосунках, відповідального ставлення до своїх вчинків та їх наслідків, у тому числі до виховання дітей, на викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків. Типова програма для кривдників затверджена наказом Міністерства соціальної політики України від 01.10.2018 р. № 1434.

Обмежувальний припис може бути застосований незалежно від притягнення особи до кримінальної відповідальності за домашнє насильство, обмежувальні заходи та програма для кривдника – одночасно з призначенням покарання, не пов'язаного з позбавленням волі, або звільненням від кримінальної відповідальності чи покарання.

Суб'єктом аналізованого правопорушення є особа, щодо якої відповідні заходи застосовані судом та яка визнається кривдником. Кривдник – це особа, яка вчинила домашнє насильство у будь-якій формі (п. 6 ст. 1 Закону).

Суб'єктивна сторона складу злочину характеризується виключно умисною формою вини, на що міститься безпосередня вказівка в диспозиції норми.

Ключові слова: домашнє насильство, кривдник, обмежувальні заходи, правосуддя, кримінальна відповідальність.

Ключевые слова: домашнее насилие, обидчик, ограничительные меры, правосудие, уголовная ответственность.

Key words: domestic violence, offender, restrictive measures, justice, criminal responsibility.